

THE COHESIVE AND COHERENCE IN MUSTAFA KUTLU'S STORIES

Mustafa Kutlu'nun Hikâyelerinde Bağdaşıklık ve Tutarlılık

Ahmet Zeki GÜVEN¹

Abstract

Mustafa Kutlu is one of the most important representatives in Modern Turkish stories. He has an important position in Turkish Literature thanks to both his plain, sincere language and style; and expression style he does use in his works. He does write his works about contrariness, does discuss human relations of the community he does live in. He does write his works by using writing techniques such as stream of consciousness, internal monologue, flashback and summarizing. He does become the most important living writer of Turkish Literature thanks to all his features and techniques. The aim of the research is to evaluate stories of Mustafa Kutlu depending on the notion of cohesive and coherence that is one of the linguistic criterions in text. Cohesive is the basic one in text for communicating healthfully and impressively. For the purpose, Mustafa Kutlu's stories such as "Sevinç, Hayat Güzeldir and Her Kuşun Dalı Var" are examined according to "Rating Scale for Coherency Level" that is improved by Coşkun(2005). In the rating scale, there are five subheadings of the notion of cohesive. These are *transfer*, *commutation*, *elliptical expressions*, *elements of connection*, *word coherence*. In the study results in Kutlu's story was determined that most commonly used tool is an ellipsis and most infrequently used expression tool is a commutation. The consistency case of the stories were investigated via *Narrative Expression Consistency Rating Scale* and the consistency status of the three stories from the investigation were found to be Very Good level.

Key words: Cohesive, text linguistic, Turkish language teaching, story.

Özet

Modern Türk hikâyeciliğinin önemli temsilcilerinden olan Mustafa Kutlu, hikâyelerinde gerek kullandığı sade, samimi dil ve üslubu, gerekse kullandığı anlatım teknikleriyle Türk edebiyatında önemli bir yer edinmiştir. O, eserlerini karışıklıklar üzerine kurmuş, yaşadığı toplumun insan ilişkilerini eserlerinde konu edinmiştir. Hikâyelerinde bilinç akışı, iç monolog, geriye dönüş, özetleme gibi anlatım tekniklerini kullanan Kutlu, tüm bu yönleriyle Türk edebiyatının yaşayan önemli hikâye yazarlarından birisi olmuştur. Araştırmanın amacı, metin dilbilim ölçütlerinden olan bağdaşıklık unsurları ve tutarlılık açısından Mustafa Kutlu'nun hikâyelerini değerlendirmektir. Bağdaşıklık ve tutarlılık kavramları, metnin sağlıklı ve etkili bir iletişim kurabilmesi için metinde bulunması gereken temel özelliklerden bir tanesidir. Bu amaçla Mustafa Kutlu tarafından kaleme alınan "Sevinç, Hayat Güzeldir ve Her Kuşun Dalı Var" adlı hikâyeleri Coşkun (2005) tarafından geliştirilen "Bağdaşıklık Düzeyi Değerlendirme Ölçeği" ve "Öyküleyici Anlatım Tutarlılık Değerlendirme Ölçeği" ne göre incelenmiştir. Bağdaşıklık düzeyi değerlendirme ölçeğinde Coşkun, bağdaşıklık kavramını 5 alt başlık altında incelemiştir. Bunlar, *gönderim*, *değiştirim*, *eksiltili yapılar*, *bağlama öğeleri* ve *kelime bağdaşıklığıdır*. İnceleme sonucunda Kutlu'nun hikâyelerinde en sık kullanılan bağdaşıklık aracının *eksiltili anlatım* olduğu, en az kullanılan bağdaşıklık aracının ise *değiştirim* olduğu belirlenmiştir. Hikâyelerin tutarlılık durumları ise "Öyküleyici Anlatım Tutarlılık Değerlendirme Ölçeğine" göre incelenmiş, inceleme sonucunda üç hikâyenin tutarlılık durumlarının "Çok İyi" düzeyde oldukları tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Bağdaşıklık, metin dilbilimi, Türkçe eğitimi, hikâye.

¹ Yrd. Doç. Dr. Akdeniz Üniversitesi, e-posta: ahmetzekiguven@hotmail.com

GİRİŞ

Çağdaş Türk edebiyatının önemli hikâye yazarları arasında yer alan Kutlu, eserlerinde yaşadığı toplumun insan ilişkilerine yer verir. O, hikâyelerini özellikle karşıtlıklar üzerine kurar. İnsanların çelişkileri, tutarsızlıkları, menfaatler karşısında yaşanan kararsızlıklar, modernleşen dünyanın yozlaştırdığı değerler, dünyanın geçici hevesleri ve kaygılarının getirdiği telaş eserlerinde ağırlıklı olarak işlenen konular arasındadır (Elmas, 2011). Kutlu'nun hikâyelerindeki kullandığı dil incelendiğinde, bu dilin mecazlarla, sembollerle ve tasavvufi metaforlarla kurulu olduğu görülecektir. O, bu durumu "... sözü mümkün olduğu kadar yoğunlaştırmak, aza indirmek taraftarım" ifadesiyle açıklar (Kemal ve Özcan, 2001, s.17). Bununla birlikte Kutlu'nun hikâyelerinde kullandığı dil, tüm bu yoğunluğuna rağmen, muğlak ve kapalı değil, aksine açık, sade ve samimidir. O, eserlerini günümüz insanı rahat bir şekilde anlatsın diye güncel bir dille hazırlamıştır (Arslan, 2014). Kutlu'nun hikâyelerinde dikkati çeken bir diğer önemli husus ise bilinç akışı, iç monolog, metinler arasılık, geriye dönüş, özetleme gibi modern hikâye tekniklerini kullanmasıdır. Bu özellikler Mustafa Kutlu'yu Türk edebiyatının yaşayan önemli hikâye yazarlarından biri yapmıştır.

Bağdaşıklık

Metin; sıralı, anlamlı ve birbirlerini izleyen cümlelerin bir araya gelerek oluşturdukları anlamlı bütündür (Günay, 2003). Metin, yalnızca cümlelerin biraraya gelmesiyle oluşmaz, aksine cümleler tarafından gerçekleştirilir. Metnin oluşumunda önemli olan bu cümleler, yazar tarafından belirli bir mantık içerisinde bir araya getirilirler. Ancak burada önemli olan nokta metnin iletişimsel yönünün unutulmamasıdır. Bu noktada De Beaugrande ve Dressler (1981), metni sadece cümle ötesi ya da cümleler dizisi olarak kabul etmenin, metnin önemli bir işlevi olan iletişimsel yönünü ihmal etmek anlamına geleceğini belirtir. Metnin, gerçek değerini insanlar arasındaki iletişimsel değerle kazanacağı düşünüldüğünde metnin iletişimsel boyutunun önemi daha iyi anlaşılacaktır (Aksan ve Aksan, 1991). Halliday ve Hasan (1976) da benzer şekilde metni, cümleler bütünü olarak görmeyi yanlış olacağını, metnin biçimsel değil aslında anlamsal bir birlik olduğunu belirtirler. Brown ve Yule (1983)'a göre ise metin, iletişimsel bir olayın söze dökülmüş halidir.

Dilsel bir ürünün metin olabilmesi ve insanlar arasında etkili ve sağlıklı bir iletişim kurabilmesi için yedi temel özelliğe sahip olması gerekmektedir (De Beaugrande ve Dressler, 1981). Bunlar; bağdaşıklık, tutarlılık, kabul edilebilirlik, amaçlılık, duruma uygunluk, bilgilendiricilik ve metinler arasılıktır. Bu yedi özellikten bağdaşıklık ve tutarlılık metin merkezlidir. Bu nedenle bu iki ilke, metin dilbilim incelemelerinde en çok kullanılan metinsellik ilkesidir (Coşkun, 2011). De Beaugrande ve Dressler, (1981)'e göre bir yazının metin olmasındaki ilk şart bağdaşıklığıdır. Bağdaşıklık, bir yazının metin olmasını sağlayan, metin içi ilişkileri kuran dille ilgili özelliklerin tümüne verilen addır (Günay, 2003). Dillon (1992)'a göre bağdaşıklık, metnin devamlılığını ve birliğini sağlayan ve cümleleri bir arada tutan niteliktir. Halliday ve Hasan (1976), "Cohesion in English" adlı eserde, bağdaşıklık kavramını, metin içinde bir ögeyi diğer ögeye bağlayarak anlamlandırma, metnin birimleri arasındaki anlam ilişkisini sağlama durumu olarak tanımlamış ve şu beş ana bölümde incelemiştir: *Gönderim, değiştirim, eksilteli yapılar, bağlama ögeleri ve kelime bağdaşıklığıdır.*

Bağdaşıklık Unsurları

Gönderim: Metinde geçen bir kavram, varlık veya durumu ifade eden bir söz, bir kez söylendikten sonra aynı cümle içerisinde ya da yakınındaki bir başka cümlede bu sözün aynen söylenmesi yerine, onun yerini tutan, onu karşılayan bir başka kelimenin, kelime grubunun veya ekin kullanılması ile oluşur. Metin içerisinde gönderimler; şahıs zamirleri, işaret zamirleri, ilgi zamirleri ve dönüşlülük zamirleri, işaret sıfatları ve karşılaştırma gönderimleriyle yapılır (Coşkun, 2007).

Örnekler

Babası, kızı **Defne**'yi çok seviyordu. Ne zaman seyahate çıksa mutlaka **ona** bir şeyler alırdı (Şahıs Zamiri).

Babasının Ayşe'ye aldığı **bardak** çok güzeldi. Ama Ayşe dün **onu** düşürüp kırdı. (İşaret Zamiri)

Salih, hiç **kendini** düşünmüyor, sürekli çalışıyordu. (Dönüşlülük Zamiri).

Ali'nin **bisikleti** hızlıydı, ama Metin'in**ki** çok yavaştı. (İlgi Zamiri).

Ülkeye yurtdışından gelen insanların sayısı günden güne artıyordu. **Bu insanların** ihtiyaçlarını karşılamak başlı başına ciddi bir meseleydi. (İşaret Sıfatı).

Ali arkadaşının yeni **bisikletini** çok beğenmişti. Ancak eve döndüğünde babasının kendisine **daha güzel bir bisiklet** aldığını görünce sevinçten havalara uçmuştu. (Karşılaştırma).

Değiştirim: Değiştirim, metinde bir ögenin yerini başka bir kelimenin almasıyla oluşur. Türkçede değiştirim, özellikle *böyle, öyle, şöyle, aynı* gibi kelimelerle gerçekleştirilir. Değiştirilen öge, bir isim ya da isim grubuna yönelik olursa isme dayalı değiştirim, bir fiil ya da fiile dönük olursa fiile dayalı değiştirim, cümle ya da cümle grubuna yönelik olursa cümleye dayalı değiştirim olmuş olur. Subaşı ve Uzun (1995)'a göre isme ve fiile dayalı bağdaşıklık Türkçede çok nadir kullanılmaktadır.

Örnekler:

En doğrusu **sessiz olmak** dedim ve **öyle** yaptık. (Fiile dayalı değiştirim).

Ali'nin arabası **çok iyi**. Kerem'in**ki** **öyle** değil. (İsme dayalı değiştirim).

Okul müdürü, **yıl sonunda öğrenci başarı ortalamasının %35 olacağını** iddia etti. Ancak bana göre bu oran çok karamsar bir orandı, ama umarım **öyle** olmaz. (Cümleye dayalı değiştirim).

Eksilteli Yapılar: Bu yapılar okuyucunun metnin konusunu ya da vermek istediği mesajı anlamasını etkilemeden, metin içerisinde tekrarlayan bazı ifadelerin düşürülmesiyle oluşturulur. Karatay (2010), eksilteli yapıyı, cümle içerisindeki bazı öğelerin metnin anlam bütünlüğü bozulmadan belirtilmemesi olarak açıklar. Eksilteli yapılarda yazarın boş bıraktığı yerlerin okur tarafından zihnen doldurulacağı düşünülür (Göktürk, 1988). Eksilteli yapılar, bazen bir cümlenin düşürülmesiyle yapılabileceği gibi

bazen de bir kelime, kelime grubu ya da bir ekin düşürülmesiyle gerçekleştirilir. Eksiltili yapıların kullanılması sayesinde okuyucu okuma eyleminde hep aktif tutulur.

Örnek:

Cümle Eksiltisi

- Geçen hafta Isparta'ya mı gittin?

- Evet. (Geçen hafta Isparta'ya gittim.)

Ek Eksiltisi

Öğrencilerin önlük, ayakkabı ve eldivenleri çok eskimişti.

Ortak Öge Eksiltisi

Mustafa, o sabah erkenden uyandı. Odasından çıktı. Hızla kıyafetlerini giyip yola koyuldu. (Bütün cümlelerde Mustafa ortak öznedir).

Bağlama Ögeleri: Metin içerisinde yer alan kelime, kelime grupları ya da cümleler arasında bağlantı kurulmasını sağlayan unsurlara bağlama ögeleri adı verilir. Bağlama ögelerinin cümle içerisinde; ekleyici, ayırt edici, zıtlık, zaman-sıralama, koşul, açıklama, örnekleme ve sebep bildirme gibi farklı görevleri vardır (Coşkun, 2005). Türkçede en sık kullanılan bağlama ögeleri; *ve, ama, fakat, de, ile, dahi, bile, hatta, ayrıca, bunun yanı sıra, buna ilaveten* gibi sözcüklerdir.

Kelime Bağdaşıklığı: Tekrar ya da aynı kavram alanından bir kelimenin kullanımı ile mümkün olan kelime bağdaşıklığı, bazen aynı kelimenin tekrarı ya da eş veya yakın anlamlı kelime kullanımıyla, bazen kelimenin üst anlamlısının kullanımıyla, bazen de genel anlamlı kelimenin kullanımıyla yapılır.

Örnek:

Hekimler rahatsızlık üzerine iyiden iyiye eğilmişler, hastanın durumunu sürekli kontrol altında tutmaya çalışıyorlardı. Öyle ya da böyle **doktorlar** bu hastalığa bir çözüm bulmakta kararlıydılar. Ancak bu konuda pek çok sıkıntı baş gösterdi. Buna rağmen soruna er ya da geç, **tabiplerce** bir çözüm bulunacağına inancım tamdı. (Aynı anlama gelen sözcükler).

O gün bütün aile bir araya geldik. **Amcam, dayım, halam, dedem** ilk kez bir arada yemek yiyecektik. (Aynı kavram alanından -akrabalık- olan sözcükler)

Tutarlılık

Tutarlılık, metin içerisindeki anlamsal ve mantıksal bağlantılarla oluşan bütünlüktür (Toklu, 2003). Bağdaşıklık metin parçaları arasındaki dilbilgisel ilişkilere dayanırken, tutarlılık metin parçaları arasındaki mantıksal düzen ve bağlantılara dayanır. De Beaugrande ve Dressler'e (1981) göre tutarlılık, yalnızca metne bağlı bir özellik olmayıp okuyucunun yaşadığı bilişsel süreçler de tutarlılığın oluşturulmasında etkilidir. Metnin anlamlandırma sürecinde tek başına bir anlam ifade etmediği, metnin anlamının, metinsel bilgi ile okuyucunun bilgi birikiminin etkileşimi ile ortaya çıkacağı düşünüldüğünde tutarlılığın oluşturulmasında okuyucunun önemi daha iyi anlaşılacaktır.

Bir metnin tutarlı sayılmasında dikkat edilecek temel özellikler şöyle sıralanabilir (Coşkun, 2005: 105):

Tutarlı bir metinde;

- Başta anlatılanlarla sonraki bölümlerde anlatılanlar belirli bir bütünlük taşır.
- Tema, konu, olay ve kişiler arasında bir süreklilik vardır.
- Merkezde bir konu vardır, diğer ayrıntılar bu ana konuyla ilişkileri oranında metinde yer bulurlar.
- Yarım bırakılan olaylar ya da düşünceler yoktur.
- Mantıklı bir plan vardır. Bütün duygu, düşünce ve olaylarla diğer ayrıntılar bu plan içerisinde yer alır.
- Verilen her yeni bilgi daha öncekilerle çelişmez, aksine onlara katkı sağlar.
- Gereksiz tekrarlara yer yoktur.
- Söylenenleri okuyucunun anlaması için ihtiyaç duyduğu bilgiler eksiksiz bir biçimde verilir.
- Kullanılan üslup, anlatım tarzı, metnin türü arasında metin boyunca devam eden bir uyum söz konusudur.

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesinde araştırılan konuyla ilgili bilgileri içeren yazılı materyallerin analizleri yapılır. Analizler sonucunda elde edilen veriler açıklanarak yorumlanır.

Araştırmanın Veri Kaynağı

Araştırmanın veri kaynağını Mustafa Kutlu'nun *Sevinç, Hayat Güzeldir ve Her Kuşun Dalı Var* adlı hikâyeler oluşturur.

Veri Toplama Aracı

Araştırmanın verileri doküman analizi ile elde edilmiştir. Araştırmada hikâyelerde bağdaşıklık ve tutarlılık kavramlarının incelenmesi amacıyla Coşkun (2005) tarafından geliştirilen geçerliği ve güvenilirliği yapılmış *Bağdaşıklık Düzeyi Değerlendirme Ölçeği ve Öyküleyici Anlatım Tutarlılık Değerlendirme Ölçeği* kullanılmıştır.

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenirliği

Araştırmanın iç geçerliğini arttırmak amacıyla ilgili çalışmalar ve bu çalışmaların bulguları incelenmiş, bu bulgularla çalışmadan elde edilen bulgular karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Araştırmanın dış geçerliğini arttırmak için ise araştırma sürecinde yapılanlar ve araştırmanın deseni, araştırmanın veri kaynağı, veri toplama aracı, verilerin çözümlenip yorumlanması aşamaları ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla üzerine çalışılan üç hikâye ikişer kez incelenmiş, bulgularda farklılık olması durumunda üçüncü kez incelenip bulgulara son hali verilmiştir. Araştırmanın güvenilirlik oranını belirlemek amacıyla iki hikâye bağdaşıklık ve tutarlılık ölçeklerine göre başka bir araştırmacı tarafından incelenmiş, elde edilen bulgular Miles ve Huberman (1994: 64)'ın önerdiği;

Güvenirlik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100 formülüne göre hesaplanmıştır. Yapılan hesaplamalar sonucunda Bağdaşıklık açısından güvenilirlik oranı .94;tutarlılık açısından güvenilirlik oranı .100 olarak belirlenmiştir. Güvenirlik hesaplamasının .70'in üzerinde çıkması çalışmanın güvenilir olduğunu göstermektedir.

BULGULAR – YORUMLAR

Araştırma sonucunda incelenen hikâyelerde bağdaşıklık unsurlarının kullanılma durumları tabloda şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 1. Bağdaşıklık Düzeyi Değerlendirme Ölçeği

Bağdaşıklık Ögesi	Sıklık		
	<i>Sevinç</i>	<i>Hayat Güzeldir</i>	<i>Her Kuşun Dalı Var</i>
1. Gönderim			
<i>Zamirler</i>			
Şahıs Zamirleri	3	17	27
Dönüşlülük Zamiri	3	5	1
İşaret Zamirleri	12	19	16
İlgi Zamiri	1	-	-
İşaret Sıfatları	4	13	13
Karşılaştırma	1	8	2
2. Eksilteli Anlatım			
Cümlelerin Düşürülmesi	5	9	8
Ortak Ögelerin Düşürülmesi	71	156	100
Eklerin Düşürülmesi	13	31	17
3. Değiştirim			
İsme Dayalı Değiştirim	-	-	-
Fiile Dayalı Değiştirim	1	-	-
Cümleye Dayalı Değiştirim	1	-	-
4. Bağlama Ögeleri			
Ekleyici	10	23	33
Ayırt Edici	2	2	-
Zıtlık Bildiren	1	13	10
Zaman-Sıralama Bildiren	9	23	21
Koşul Bildiren	-	2	4
Açıklama Bildiren	4	5	3
Örnekleme Bildiren	-	-	-
Sebeup Sonuç İlişkisi Kuran			
Sebeup + Sonuç	2	10	2
Sonuç + Sebeup	-	-	-
5. Kelime Bağdaşıklığı	20	29	21
(Aynı Kavram Alanından Kelime Kullanımı)			

1. Gönderim

İncelenen hikâyelerden “*Sevinç*” hikâyesinde toplam 24 gönderim ögesi, “*Hayat Güzeldir*” hikâyesinde 62 gönderim ögesi, “*Her Kuşun Dalı Var*” hikâyesinde 59 gönderim ögesi tespit edilmiştir. *Sevinç* hikâyesinde en sık kullanılan gönderim ögesi, işaret zamiridir (f 12), en az kullanılan gönderim ögeleri ise ilgi zamiri (f 1) ve karşılaştırma ögesidir (f 1). *Hayat Güzeldir* hikâyesinde en sık kullanılan gönderim ögesi işaret zamiriyken (f 19), ilgi zamirinin hiç kullanılmadığı görülmektedir. *Her Kuşun Dalı Var* hikâyesinde en sık

kullanılan gönderim ögesi şahıs zamirleri (*f* 27) iken, ilgi zamiri hiç kullanılmamıştır. En çok kullanılan gönderim ögeleri şöyle örneklendirilebilir:

İşaret Zamirleri

“Aynı mahallenin çocukları **bunlar** aynı ağızla konuşuyorlar, belli ki taşradan henüz gelmişler.” (Sevinç, s. 7)

“**Öteki** bir süre süzüyor bu yumrukları, bir türlü karar veremiyor.” (Sevinç, s. 8)

“Yukarıda kalan yoldan arabalar geçiyor ama **onu** fark etmiyorlar.” (Hayat Güzeldir, s.52)

“Emre yetişmişti. Bahaattin onu kaldırıp babasının kucığına verdi.” (Hayat Güzeldir, s.55).

Şahıs Zamirleri

“Herkes kaçtığı halde **o** hiç teddüt etmeden oğlana yanaştı.” (Her Kuşun Dalı Var, s. 82)

“**Sen** karışma Sırrı abi” dedi. (Her Kuşun Dalı Var, s. 82)

2. Eksiltili Anlatım

İncelenen hikâyelerden “Sevinç” hikâyesinde eksiltili anlatım toplam 89 yerde, “Hayat Güzeldir” hikâyesinde 196 yerde, “Her Kuşun Dalı Var” hikâyesinde ise 125 yerde tespit edilmiştir.

“Sevinç” hikâyesinde en sık kullanılan eksiltili anlatım ögesi, ortak ögelerin düşürülmesiyle (*f* 71) gerçekleştirilirken, en az ise cümlelerin düşürülmesiyle (*f* 5) oluşturulmuştur. Bu durum şöyle örneklendirilebilir:

Ortak Ögelerin Düşürülmesi

“Bir parkta iki simitçi çocuk. **(Onlar-İki simitçi)** Yan yana bir banka oturmuşlar.” (Sevinç, s. 7).

“Simitçiler sekiz on yaşlarında. **(Onlar-simitçiler)** kara-kavruk-zayıf” (Sevinç, s. 7)

“Hayat Güzeldir” hikâyesinde en sık ortak ögelerin düşürülmesiyle (*f* 156), en az cümlelerin düşürülmesiyle (*f* 9), “Her Kuşun Dalı Var” hikâyesinde en sık ortak ögelerin düşürülmesiyle (*f* 100), en az ise cümlelerin düşürülmesiyle (*f* 8) gerçekleştirilmiştir. Eksiltili anlatım örnekleri şöyle verilebilir:

“Herhalde orada asfaltın ortası sıcaktan şişmiş, **(Asfaltın ortası)** bir tuzağa dönüşmüştü. (Hayat Güzeldir, s. 49)

“**(O)** Dalgındı, evet, ama **(O)** ne düşünüyordu acaba?” (Hayat Güzeldir, s.49).

“Sırrı, bıçaklı çocuğu tanıyordu. Herkes kaçtığı halde o hiç tereddüt etmeden **(O-Sırrı)** oğlana yanaştı.” (Her Kuşun Dalı Var, s.82).

“Bu sırada ambulans gelmiş, (ambulans) yaralı çocuğu hastaneye yetiştirmişti.” (Her Kuşun Dalı Var, s.82-83).

3. Değiş-tirim

İncelenen hikâyelerden *Hayat Güzeldir* ve *Her Kuşun Dalı Var* hikâyelerinde değiştirim ögesine yer verilmemiştir. Sevinç hikâyesinde ise, bir fiile dayalı değiştirim, bir de cümleye dayalı değiştirim tespit edilmiştir. Bu durum şöyle örneklendirilebilir:

Fiile dayalı değiştirim:

Sonunda **“ya şundadır, ya bunda” yapıp** birini seçiyor. Kısa çıktı, kaybetti. Hiç tasalanmadan yanındaki kendi tepsisinden bir simiti seçip “Hadi” diyor. Her zaman **böyle** yapıyorlar. (Sevinç, s.8).

Cümleye dayalı değiştirim:

Birine az, ötekine çok düşünüyor, ama ikisi de hakkına razı. Bu defa **böyle** olmadı. (Sevinç, s. 8).

4. Bağlama Ögeleri

Bağlama ögeleri, incelenen hikâyelerden *Sevinç* hikâyesinde toplam 28 yerde, *Hayat Güzeldir* hikâyesinde 78 yerde, *Her Kuşun Dalı Var* öyküsünde toplam 73 yerde tespit edilmiştir. Bunlardan *Sevinç* hikâyesinde en çok ekleyici bağlama ögesi (f 10), *Hayat Güzeldir* hikâyesinde ekleyici bağlama ögesi (f 23) ve zaman-sıra bildiren bağlama ögesi (f 23), *Her Kuşun Dalı Var* hikâyesinde ise ekleyici bağlama ögesi (f 33) tespit edilmiştir. Bu durum şöyle örneklendirilebilir:

Ekleyici bağlama ögeleri:

İkisi de yorgun **ve** aç. (Sevinç, s. 7)

Öteki “ Şans işte, boş ver” dedi **ve** kendi payını yemeye başladı. (Sevinç, s. 8)

Şarapole yuvarlanmaya başlayınca ellerini yüzüne kapadı **ve** kelime-i şehadet getirmeye başladı. (Hayat Güzeldir, s. 49)

Sıkışmış **ve** bayağı ağrıyor. (Hayat Güzeldir, s.50)

Kadir Usta, kalfa Sırrı **ve** çırak. (Her Kuşun Dalı Var, s. 81)

Sırrı **ile** çırak **da** çıktılar. (Her Kuşun Dalı Var, s. 81)

5. Kelime Bağdaşıklığı

Hikâyelerde kelime bağdaşıklığını belirlemede ölçüt olarak aynı kavram alanından kelime kullanımı incelenmiştir. Bunlar incelenirken aynı kavram alanına giren kelimeler gruplandırılarak sayıları alınmıştır. İncelenen hikâyelerden *Sevinç* hikâyesinde 20 yerde kelime bağdaşıklığı grubu belirlenmiştir. Bu durum şöyle örneklendirilebilir:

“Etrafta **çiçekler**, **kelebekler**, **çocuklarının** elinden tutmuş gezdiren **anneler**, kalın mercekli gözlükleri ile gazeteye dalmış **ihtiyarlar**, binbir şamata ile birbirine sataşan, gülüşen **mektep** kaçkını **öğrenciler**, **dilenciler**, **cöpçüler**.” (Sevinç, s.7).

“Parkın çeşitli noktalarında bulunan büfelerden **döner**, **sucuk** kokuları geliyor. Önlerinden iri **sandviçlerini** ısıra ısıra kendi yaşlarında çocuklar geçiyor.” (Sevinç, s.7).

Hayat Güzeldir hikâyesinde aynı kavram alanından kelime kullanımı 29 yerde tespit edilmiştir. Bu durum şöyle örneklendirilebilir:

“Beynin, zihninin, hafızanın unsurları ağır ağır birleşti; artık düşünebiliyordu. Şarampole yuvarlanmıştı işte. Hiç kıpırdamadan **vücudunu** dinledi. **Şakağından yanağına** doğru ilk bir şey akıyordu. **Elini** attı. **Kan.** İrkildi.” (Hayat Güzeldir, s. 50).

“Elini, kolunu, boynunu, başını oynattı.” (Hayat Güzeldir, s. 50).

Her Kuşun Dalı Var hikâyesinde ise kelime bağdaşıklık 21 yerde tespit edilmiştir. Bu durum şöyle örneklendirilebilir:

“Kadir Usta, kalfa Sırrı ve **cıracak.**” (Her Kuşun Dalı Var, s. 81)

“Kimsesi olmayanın, garibanın üzerine yıkılıyor **suç. Suçsuz** yere yatan çok.” (Her Kuşun Dalı Var, s. 83).

Tutarlılık

Araştırmada hikâyelerin tutarlılık durumlarının belirlenmesinde, Coşkun (2005) tarafından geliştirilen *Öyküleyici Anlatım Tutarlılık Değerlendirme Ölçeği* kullanılmıştır. Bu ölçek, hikâyeleyici metin türüne göre düzenlenmiş olup, metinler tutarlılık düzeyine göre; konu, plan, metin birimleri arasındaki ilişki, metnin tür özellikleri başlıklarından her birine ait beş nitelik belirlenmiş, bu beş nitelik de 1-5 arası puanla değerlendirilmiş, 1 puan verilen metinler *Kötü* metinler olarak nitelendirilirken, 5 puan verilen metinler *Çok İyi* metinler olarak değerlendirilmiştir.

İncelenen üç hikâyenin tutarlılık açısından durumları tablo 2’de şöyle gösterilebilir:

Tablo 2. Hikâyeleyici Anlatım Tutarlılık Değerlendirme Ölçeği

Ölçüt	N	Ortalama	En düşük	En yüksek
Tutarlılık	3	5	-	5

Araştırmada incelenen hikâyeler konuları bakımından ele alındığında, her birinin belirli bir konularının olduğu, bu konuların ayrıntılarla geliştirildiği ve metinde yer alan her ayrıntının başlangıç ve bitişi arasındaki bağlantıların oluşmasına katkı sağlayacak biçimde işlendiği görülmüştür.

İncelenen hikâyelerinin üçünün de belirli bir plan içerisinde oluşturulduğu, olayların da bu plan dahilinde birbirlerini tamamladığı tespit edilmiş, olayların sunumunun da özgün ve ilgi çekici oldukları belirlenmiştir.

İncelenen hikâyelerde metin birimlerinin birbirleriyle tamamen uyumlu oldukları görülmüş, bağlantıların da başarıyla ve incelikle oluşturulduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda belirtilen tüm bu hususlardan dolayı incelenen hikâyelerin tam anlamıyla bütünlük taşıdıkları görülmüş, bu nedenle tutarlılık açısından çok iyi oldukları belirlenmiştir.

SONUÇ

Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Mustafa Kutlu'nun incelenen hikâyelerinde en sık kullanılan bağdaşıklık unsuru eksiltili anlatımdır. Eksiltili anlatımda temel amaç, az sözle çok şey anlatmak ve tekrara düşmemektir. Bu nedenle eksiltili anlatımlar gerek sözlü, gerekse yazılı iletişimde anlatıma ahenk verir. İncelenen hikâyelerde en sık başvurulan eksiltili anlatım şekli *ortak öğelerin düşürülmesi* şeklindedir. En az kullanılan eksiltili anlatım türü ise *cümlelerin düşürülmesidir*.
- Kutlu'nun hikâyelerinde sıkça yer verilen bir diğer bağdaşıklık unsuru bağlama ögeleridir. Bağlama ögeleri, sözcük, cümle ve ifadelerin birbirlerine düzgün ve anlamlı bir şekilde bağlanmasını sağlar. İncelenen hikâyelerde en sık yer verilen bağlama ögesi ekleyici bağlama ögesidir. Bunlar; ve, ile, de, hem ... hem (de), bunun yanında, bunun yanı sıra, buna ilaveten, üstelik, üstüne üstlük, hatta, ayrıca, bir de, dahi, bile, gibi bağlama ögeleridir. İncelenen hikâyelerde örnekleme bildiren bağlama ögesi ise hiç tespit edilmemiştir.
- Kutlu'nun incelenen hikâyelerinde yaygın bir şekilde yer verilen bir diğer bağdaşıklık ögesi, *gönderimdir*. Gönderimler sayesinde anlatımda aynı sözcüklerin tekrar edilmesinin önüne geçilir. Bu sayede metin tekdüzelikten de kurtulmuş olur. İncelenen hikâyelerde en sık kullanılan gönderim ögesi işaret zamirleridir. En az yer verilen gönderim ögesi ise, ilgi zamiridir.
- Bağdaşıklığın bir diğer unsuru *kelime bağdaşıklığıdır*. İncelenen hikâyelerde kelime bağdaşıklığı, aynı kavram alanından kelimelerin kullanımları şeklinde incelenmiştir. Her üç hikâyede de aynı kavram alanından kelimelere geniş bir şekilde (toplam 70 kelime grubunda) yer verilmiştir.
- Bağdaşıklığın bir diğer unsuru ise *değiştirimdir*. Değiştirim unsuruna Kutlu'nun incelenen üç hikâyesinden sadece *Sevinç* hikâyesinde, bir yerde fiile dayalı değiştirim, bir yerde cümleye dayalı yer değiştirim şeklinde, yer verilmiş, diğer iki hikâyede değiştirim unsuruna rastlanılmamıştır.
- Hikâyelerin tutarlılık durumları incelendiğinde de her bir hikâyenin tam anlamıyla bir bütünlük taşıdığı, bu nedenle de tutarlılık durumlarının *Çok İyi* oldukları belirlenmiştir.

Özetle, Kutlu'nun incelenen bu üç hikâyesi bağdaşıklık kavramı açısından zengin örnekler barındırmakta, tutarlılık açısından da bir bütünlük arz etmekte, bu nedenle de anlatım daha etkili ve daha ahenkli bir hale gelmektedir.

KAYNAKLAR

- Aksan, M. & Aksan, Y. (1991). Metin kavramı ve tanımlar, *Dilbilim Araştırmaları*, 90-104. Ankara: Hitit Yayınevi.
- Arslan, A. (2014). Mustafa Kutlu'nun "Bu Böyledir" ve Yıldız Ramazanoğlu'nun "Mehtap" adlı hikâyeleri üzerine bir inceleme, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/*, 123-132.
- Brown, G. & Yule, G.(1983). Discourse analysis. New York: Cambridge University Press.
- Coşkun, E. (2005) *İlköğretim öğrencilerinin öyküleyici anlatımlarında bağdaşıklık, tutarlılık ve metin elementleri*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Coşkun, E. (2007). Türkçe öğretiminde metin bilgisi. A. Kırkkılıç ve H. Akyol (Ed.), *İlköğretimde Türkçe öğretimi* içinde (s. 223-279). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Coşkun, E. (2011). Türk ve göçmen öğrencilerin yazılı anlatımlarında metin bağdaşıklığı, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11 (2), 881-899.
- De Beaugrande, R. A. & Dressler W. (1981). *Introduction to text linguistics*. New York: Longman Group Company.
- Dillon, W. (1992). *Nuclear sentences: Teaching cohesion to L2 business writers*. Bulletin of the Association for Business Communication, 55, 1-15.
- Elmas, N. (2011). Mustafa Kutlu'nun "Bu Böyledir" adlı hikâye kitabında bilinç akışı ve iç monolog tekniği. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 29, 133-145.
- Göktürk, A. (1988). *Okuma uğraşı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- GÜNAY, V. D. (2003). *Metin bilgisi*. İstanbul: Multilingual Yay.
- Halliday, M.A.K. & Hasan, R.. (1976). *Cohesion in English*. New York: Longman Group UK Limited.
- Kemal, A. & Özcan, N. (2001) *Mustafa Kutlu Kitabı*, İstanbul, Nehir Yayınları.
- Kutlu, M. (2013). *Hayat güzeldir*. (4. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Miles, M. B. & Huberman, M. A. (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. London: Sage Publication.
- Özkan, B. (2004). Metindilbilimi, metindilbilimsel bağdaşıklık ve haldun taner'in "onikiye bir var" adlı öyküsünde metindilbilimsel bağdaşıklık görünümleri. *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13/1, 167-182.
- Toklu, O.(2003). *Dilbilime Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Uzun Subaşı, L. (1995). *Orhon Yazıtlarının metindilbilimsel yapısı*. Ankara: Simurg Yayınları.